

Smirnova N. P. Function of Headers of Literary Fairy Tales

This article attempts to clarify the features of literary fairy tales' titles of the twentieth century, their connection with the genre of the works. The informative, genre-defining, nominative functions are defined. It is proved that the titles of literary fairy tales show the chronological code and the code of nationality.

Key words: literary fairy tale, title, function.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.12 р.

Рецензент – д. філол. н., проф. Шестопалова Т. П.

УДК 821.161.2

Г. В. Швець

**ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ
З ПОГЛЯДУ ЖИТТЄВОЇ ПОЗИЦІЇ “ПРАВО НА ЖИТТЯ”
(ПРОБЛЕМА АБОРТУ ТА ДІТОЗГУБНИЦТВА)**

Людина, живучи в сучасному світі, часто ставить перед собою питання: яка важливість життя, вибору важливішого перед менш важливим, корисного перед шкідливим? Суспільне середовище, потреби, інтереси, цінності, ціннісні орієнтації, соціальні норми зумовлюють формування та існування життєвої позиції особистості. Що стосується життєвої позиції – це орієнтація особистості у навколишньому світі та середовищі, у тому числі ціннісна орієнтація, її ставлення до інших людей, готовність до здійснення певних дій, форми і способи цього здійснення [5, с. 314].

На нашу думку, яблуком розбрату сучасного суспільства є позиція “право на життя”. Концепція “право на життя” виступає центральним поняттям у дебатах на такі теми як смертна кара, евтаназія та аборт. Серед названих резонансною є проблема абортів. Адже, одним з найбільш спірних питань сучасності, яке турбує науковців, є питання життя та проблема визначення особи: коли починається людське життя? Чи можна вважати особою ненароджену дитину?

Доктор Джеф Колозе (Дейтон, штат Огайо) написав численні праці за своїм основним дослідженням. Учений досліджує, яким чином питання про-життєвої позиції (аборт, дітовбивство та евтаназія) розглядається в американській літературі, зокрема белетристиці. Результат його роботи – книга “Етичний аналіз зображення абортів в американській літературі (Драйзер, Хемінгуей, Фолкнер, Дос Пассос, Бротіган та Ірвінг)” [21].

Сучасні дослідники України та країн пострадянського простору (О. Лабащук “Материнський меморат як тематичний різновид неказкової прози” [9], Є. Грицак “Дитина в українських народних повір’ях” [3], З. Кузеля “Дитина в звичаях і віруваннях українського народу” [8], М. Грушевський “Дитина в звичаях і віруваннях українського народу” [4] та інші) часто звертаються до образу дитини та матері, питання материнства / батьківства, але й досі не було повного та чіткого дослідження образу ненародженої дитини чи питання материнства / батьківства саме з точки зору позиції “право на життя”.

Актуальність теми обумовлена інтересом до проблеми абортів не лише у світі, а й в Україні. Ситуація, яка склалася в світі, свідчить про наявність у ній двох тенденцій: з одного боку, криза в сфері культури в цілому і, зокрема, духовної культури; з іншого боку – бажання упорядкувати духовне життя та осмислити його. Обидві ці тенденції і їх зіткнення в сучасній культурі народжують зацікавлення наслідками сексуальної революції останніх років, основним з яких є проблема абортів.

Досі ні в Україні, ні в країнах пострадянського простору не було проведено вагомих досліджень у галузі літератури, автори яких проаналізували б зразки текстів, у яких показано життєствердну чи, навпаки, життєзаперечну позицію.

Метою нашого дослідження є показати приклади текстів української літератури, у яких зображується проблема абарту та дітозгубництва.

Нашими завданнями є:

- 1) продемонструвати приклади текстів української літератури, у яких зображується проблема абарту та дітозгубництва;
- 2) проаналізувати ці тексти з точки зору позиції “право на життя”.

Предметом дослідження виступають тексти української літератури: фольклор, поеми, лірична поезія, оповідання, романи.

“Сфера особиста і недоторкана, кохання водночас глибоко відбивається на житті суспільства, бо воно творить дітей”, – писав В. Сухомлинський. [15, с. 184]. Проблеми суспільства відображаються як у світовій, так і в українській літературі. Так, питання дітовбивств піднімалися ще у народних оповідях, піснях, міфах, баладах.

Українська міфологія донесла нам безліч переказів та легенд про згублених матерями дітей, зокрема, потерчат і мавок. У зразках українського фольклору кінця XVIII – поч. XX ст. натрапляємо на численні приклади осудливого ставлення до дітозгубниць. За те, що “прекрасная вельможенька... сина... понисла в Дон топить”, “у городі у Павловськом у колокол б’ють – уже ж тую вельможеньку та й на суд бируть” [7, с. 73]. Дівчину, яка “сім синів породила та й у воді потопила”, Господь суворо карає: “як тільки дівка в церкву вийшла, то по коліна в землю вийшла” [7, с. 75]. За те, що Катерина втопила сина у криниці,

“Катерину піймали, назад рученьки зв’язали. Та й повели перед пана, перед пана-капітана: “Ой пане наш, капітане, Що хотіте, те й робіте, душі з тілом не губіте! Що хотіли, те й робили, – Душу з тілом розрізнили” [6, с. 386]. Ще одним яскравим прикладом є цитата з балади “А в нашому Василькові новина стала”:

“Ой став же пан соцький думать та гадать,
Яку (би) цій Буйнистрівні кару загадать?
У неділю пораненьку в всі дзвони гудуть,
Молодую Буйнистрівну в три нагайки тнуть.
Ой узяли Буйнистрівну під білії боки,
Да вкинули Буйнистрівну у Дунай глибокий” [1, с. 396].
Дітозгубництво – провідний мотив поем та поезій Т. Шевченка.

Так, у поемі “Наймичка” (1845) героїня “про вдову співала, як удова в Дунаєві синів поховала” [20, с. 259]:

“Тихий, тихий Дунай!
Моїх діток забавляй.
Ти, жовтенький пісок,
Нагодуй моїх діток;
І скупай, і сповий,
І собою укрий!” [20, с. 259].

Дітозгубництво описується Шевченком у “Русалці” (1846):

“Пливи, пливи, моя доню,
Дніпром за водою.
Та впливи русалкою
Завтра серед ночі” [20, с. 300].

Страшну смерть за вбивство дитини присудила громада титарівні з однойменної поезії (1848) Т. Шевченка:

“Ой узяли безталанну,
Закували у кайдани,
Сповідали, причащали,
Батька, матір нарікали,
Громадою осудили
І живу положили
В домовину!.. й сина з нею!
Та й засипали землею!” [20, с. 390].

М. Хвильовий одним з перших в українській літературі говорить про аборт устами Карпа Сидоровича з оповідання “Із Вариної біографії” (1928): “Але зачем ти, дєтка, завагітніла? Зачем не зробила аборту? От що мене мучає!” [19, с. 322].

У. Самчук у своєму романі “Марія” (1933) описує саму процедуру: “Пішла до якоїсь баби. Та патралась у ній, виривала живе тіло, ніби залізом гарячим випікала плід. Ціпила Марія зуби, янчала, заливалася кров’ю, але терпіла” [14, с. 66]. Автор також змальовує відчуття Марії після аборту: “Вернулася до Корнія хвора, але порожня, мов вилущений стручок” [14, с. 66].

Окрім цього, автор наголошує на страху героїні перед можливим наступним абортom з наказу коханого: “Марія знов почувла вагітність. Операція не пошкодила. Тішилася, але боялася сказати Корнієві. А що, як знов пошле до тієї страшної баби?” [14, 70].

В. Сухомлинський стверджував, що кохання, шлюб та дітонародження – “найбільш горда і найбільш вразлива, найприхованіша і найвідкритіша для вразливості сфера людської свободи” [15, с. 184]. Не дивно, що саме ці теми – кохання, материнство, батьківство, шлюб, сім’я – є провідними у сучасній літературі (Л. Тарнашинська, О. Печорна “Грішниця”, О. Забужко “Сестро, сестро”, Л. Романчук “Софія. Не залишай... (Книга 1). Не залишай мене... (Книга 2)”). Однак постають вони не невинними й чистими, як це спостерігалось у класичних творах (І. Франко, Леся Українка, І. Карпенко-Карий, М. Рильський, В. Сосюра, Д. Павличко). Забуваючи про наслідки бажання плотських втіх, героїні змушені вдатись до абортy як можливого виходу із ситуації, що склалась.

“Таке собі симпатичне дівча, що гралося в дорослі ігри” [10, с. 233] описує О. Печорна у романі “Грішниця” (2011). Ліна – повія-дівчинка йде на аборт, який закінчився для неї смертю: “Нашу дівчинку привезли, коли вже почало темніти, – бліду й виснажену, немов її чавили” [10, с. 235].

Про наслідки абортy пише й невідома авторка оповідання “Сповідь” – Х., котра сама будучи матір’ю двох дітей, зважилась на вбивство третьої: “...я чужа своїм дітям. ... Після того вчинку я втратила щирість з своїми дітьми, з своїм чоловіком” [18, с. 1].

Л. Романичук у романі “Софія” (2010) описує ставлення героїні до абортів, які сама ж виконує (Софія – гінеколог): “...доведеться сьогодні аборти робити їй, Софії. ... Тяжко зітхнувши, немов ішла на муки, Софія, лиха на усіх на світі, пішла в малу операційну. По дорозі нагримала на студенток... причепилася до санітарки... шугонула відвідувача...” [13, с. 97].

Не оминають питання абортів і сучасні автори, не відомі широкому колу читачів. Василь Федорів в оповіданні “Аборт” описує світ, у якому вони легалізовані: “Закон називається “Про аборти” і містить класифікацію шістнадцяти видів абортів. У ньому детально розписані усі вимоги до батьків, які хочуть позбутися дитини, їхні права і обов’язки” [17].

У ряді творів (В. Попелюшка “Хресна дорога ненародженої дитини” [12], О. М. Полозенко “Монолог ненародженої дитини” [11], О. Туринська “Німіий крик” [16], ГаляВуд “Навіщо, Літо?” [2], kotenok73 “Сповідь ненародженої дитини” [22], nadionchik “Щоденник ненародженої дитини” [23] та ін.) розповідь ведеться від самої дитини, котра усвідомлює, що їй хочуть позбутись, або розповідає власні відчуття під час абортy: “Я – зайвий. І не знати мені пелюшок... Купаюся я в ласкавому теплі твого лона, мамо, та відчуваю, що мені не жити. Ти не хочеш, щоб я жив” [11], “Літо не прийде. Не до мене. Ні сьогодні. Ні

завтра. Ні ніколи” [2], “Я чую, мамо, всі твої думки – Вони про те, аби мене убити” [12], “А на дев’ятий тиждень був останній стук Із мами вирвали мене, сказавши: “Хух...” [23].

Отже, ми показали приклади текстів української літератури, головною темою яких є дітозгубництво й аборт. Проаналізувавши вибрані твори, можна ствердити, що аборт і дітовбивство суворо засуджуються авторами як давніх так і сучасних творів.

Список використаної літератури

1. А в нашому Василькові новина стала. // Балади (кохання та дошлюбні взаємини). / Відпов. ред. М. Пазяк. – К.: 1987. – 472 с.
2. ГаляВуд “Навіщо, Літо?” – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://libra.kiev.ua/list_lyr.php?show_id=16177&page=1.
3. Грицак Є. Дитина в українських народних повір’ях. / Є. Грицак. – Неопалима купина. – 1995. – № 5 – 6. – С. 95 – 96.
4. Грушевський М. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу // Матеріали до українсько-руської етнології. / М. Грушевський. – Т. IX. – Львів, 1907. – 262 с.
5. Губерський Л. В. Філософія. : Навч. посіб. – 3-тє вид., стер. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко та ін. ; [За ред. І. Ф. Надольного.] – К. : Вікар, 2003. – 457 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
6. Ей, ковалю-коваленьку. // Балади (кохання та дошлюбні взаємини). / Відпов. ред. М. Пазяк. – К., 1987. – 472 с.
7. Квітка К. Українські пісні про дітозгубництво. // Етнографічний вісник. / К. Квітка – Кн. 4 (за головним редагуванням А. Лободи та В. Петрова). – К., – 1927.
8. Кузеля З. Дитина в звичаях і віруваннях українського народу // Матеріали до україно-руської етнології. / З. Кузеля. – Т. VIII. – Львів, 1906.
9. Лабащук О. В. Материнський меморат як тематичний різновид неказкової прози. / О. В. Лабащук. – Традиційна культура в умовах глобалізації: проблема збереження і оновлення етнічно-культурної спадщини. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 серпня 2008 року). – Харків: АТОС, 2008 – 278 с.
10. Печорна О. Грішниця. / О. Печорна ; [передм. М. Іванцової] – Харків : Книжковий Клуб “Клуб Сімейного Дозвілля”, 2011. – 288 с.
11. Полозенко О. М. “Монолог ненародженої дитини”. // Полозенко О. М. Секрет бытия. – Дніпропетровськ : ІМА-прес. – 2010. – 142 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.bizslovo.org/content/index.php/ru/moralnist/168-moralnist/713-monolog-nenar-dytyny.html>.
12. Попелюшка В. “Хресна дорога ненародженої дитини” – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://djublyk.at.ua/index/0-18>.
13. Романчук Л. Софія. Не залишай... (Книга 1). Не залишай мене... (Книга 2) / Л. Романчук. – Тернопіль : Богдан, 2010. – 624 с.
14. Самчук У. О. Марія. Хроніка одного життя: Роман. / У. О. Самчук. – Підгот. тексту та післямова С. П. Пінчука. – К.: Рад. письменник, 1991. – 190 с.
15. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. В 5-ти т. – Т.1 / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – 654 с.
16. Туринська О. “Німий крик”. – [Електронний ресурс] – Режим

доступу : <http://www.kyrios.org.ua/blogi/entry/nimij-krik-vid-nenarodzhenoyi-ditini.html>. **17. Федорів В.** Аборт. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://gak.com.ua/creatives/1/930>. **18. Х.** Сповідь. / Х. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.family-institute.org.ua/tl_files/photo%20pro-life/Library/spovid.pdf. **19. Хвильовий М. Г.** Сині етюди: Новели, оповідання, етюди. / М. Г. Хвильовий. – Упоряд. та передм. І. Ф. Драча; Прим. та комент. П. І. Майданченка. – К.: Рад. письменник, 1989. – 423 с. **20. Шевченко Т. Г.** Кобзар. / Т. Г. Шевченко. – К.: Дніпро, 1974. – 623 с. **21. Koloze, Jeff.** An Ethical Analysis of the Portrayal of Abortion in American Fiction: Dreiser, Hemingway, Faulkner, Dos Passos, Brautigan, and Irving. – Edwin Mellen Press, 2006. – 375 p. **22. kotenok73** “Сповідь ненародженої дитини”. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://blog.meta.ua/communities/vo-sne-i-naуavu/posts/i939279/>. **23. nadionchik** “Щоденник ненародженої дитини”. – [Електронний ресурс]–Режим доступу : <http://www.poetryclub.com.ua/getpоеm.php?id=151414>.

Швец Г. В. . Дослідження текстів української літератури з погляду життєвої позиції “право на життя” (проблема абортів та дітозгубництва)

З погляду з позиції “право на життя” в Україні та світі. Осмислюється життєва позиція “право на життя” та її відображення у текстах української літератури. Досліджуються вибрані літературні тексти, основною темою яких є аборт та дітозгубництво.

Ключові слова: життєва позиція “право на життя”, українська література, аборт, дітозгубництво, ненароджена дитина.

Швец Г. В. . Исследование текстов украинской литературы с точки зрения жизненной позиции “право на жизнь” (проблема аборта и детоубийства)

В статье автор рассматривает состояние изучения и анализа текста с позиции “право на жизнь” в Украине и мире. Осмыслиется тема жизненной позиции “право на жизнь” и ее отображение в текстах украинской литературы. Исследуются выбранные литературные тексты, где основной темой является аборт и детоубийство.

Ключевые слова: жизненная позиция “право на жизнь”, украинская литература, аборт, детоубийство, нерожденный ребенок.

Shvetc G. Studies in Ukrainian Literature in Terms of Social Life “Right to Life” (Problem of Abortion)

In the article the author considers the state of text studies and analysis from the right to life standpoint. The right to life standpoint and its representation in Ukrainian literature texts are interpreted. Chosen literary texts, the main theme of which are abortion and infanticide, are researched.

Key words: right to life standpoint, Ukrainian literature, abortion, infanticide, unborn child.

Стаття надійшла до редакції 29.09.2012 р.

Прийнято до друку 30.11.12 р.

Рецензент – к.ф.н., доц. Стоколос-Ворончук О. О.

УДК 82.09:82./6/.2+929 Маланюк 477.65

Т. С. Яровенко

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВНЕСКУ КІРОВОГРАДСЬКИХ НАУКОВЦІВ
У СТВОРЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО (МАТЕРИКОВОГО)
НАПРЯМКУ ДОСЛІДЖЕННЯ ЖИТТЄПISУ І ТВОРЧОЇ
СПАДЩИНИ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА**

Незважаючи на, здавалося б, всеохопний аналіз поетичної, прозової та літературно-критичної спадщини Є. Маланюка, проведений науковцями зарубіжжя та України, проблема вивчення творчого доробку поета залишається актуальною через низку причин. Актуальність обумовлюється цілком об'єктивними чинниками: маланюкознавство поповнюється працями автора, які не були опубліковані до цього часу у вітчизняній літературі і, відповідно, не знайшли повноцінного відбиття у науковій обсервації. Тому метою запропонованої студії – через аналіз знакових для літературно-критичної, теоретико-літературознавчої та історико-літературної практики Є. Маланюка – встановити головні ідейно-естетичні доміанти його мистецько-культурологічної концепції, з'ясування головних принципів і прийомів осмислення літературних явищ; побачити оригінальність поетичного, літературно-критичного доробку Є. Маланюка на тлі аналогічних явищ у підрадянській Україні та близькому авторові емігрантському середовищі на основі дослідницьких практик літературознавців-краян.

Вченими Кіровоградщини здійснено значний внесок у розвиток материкового маланюкознавства, про що промовляє факт проведення першої Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження Є. Маланюка (травень 1997 р.). У зорганізованому зусиллями кіровоградців Л. Куценка, Г. Клочека, В. Марка науковому форумі взяли участь представники практично всіх регіонів України і вчені зарубіжжя: Ю. Войчишин (Канада), М. Неврлий (Словаччина), А. Моравкова (Чехія), А. Зельвак (Польща) [1], Ю. Барабаш (Росія), З. Ульбрехт та І. Качуровський (Німеччина) [2].

У свою чергу літературознавці та лінгвісти степової Еллади засвідчують розмаїття напрямків вивчення спадщини видатного крайнина, про що говорять назви бодай кількох досліджень: “Українство